

Onderzoeksopzet Vrijwilligers in de Wmo
Wmo-werkplaats Noord
Jolanda Kroes
Hanzehogeschool Groningen

Inhoud

1. Inleiding	2
De Wmo-werkplaats	2
Schets van de context	2
Ontwikkelde producten	3
2. Doel onderzoek	4
Fasen in onderzoek	5
3. Literatuurlijst	7

1. Inleiding

De Wmo-werkplaats

De WMO-werkplaats Noord wil samen met gemeenten en betrokken instellingen een aantal innovatieve WMO-praktijken ontwikkelen, beschrijven, monitoren en evalueren. Daarnaast worden opleidingsmodules ontwikkeld, die professionals in de praktijk moeten helpen om hun praktijkkennis op het gebied van de WMO te vernieuwen en die de nieuwe werkwijzen onder de WMO dienen helpen integreren in het studieaanbod van de beroepsopleiding. De inzet van vrijwilligers zoals genoemd in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) is één van de activiteiten van de WMO werkplaats Noord.

Schets van de context

Het doel van de Wmo is om participatie van burgers te bevorderen en ondersteuning op maat te bieden bij mensen die dit nodig hebben. Vrijwilligers spelen hierin een belangrijke rol. Immers: vrijwilligerswerk is één van de vele vormen om te participeren. Bovendien zorgen vrijwilligers ervoor dat anderen, die wat extra hulp nodig hebben, ook kunnen meedoen.

In een gemeente kunnen vrijwilligers dan ook een belangrijke bijdrage leveren aan de invulling van de andere prestatievelden van de Wmo, en andere beleidsterreinen, zoals onderwijs.

(www.invoeringwmo.nl).

Professionele ondersteuning is kostbaar en dat vergt een kritische afweging van de keuze waar die wel en waar die niet moet worden ingezet. Vrijwilligerswerk moet - met behoud van de eigenheid van vrijwillige inzet - ook krachtig gestimuleerd worden. (VWS, 2010)

Het inzetten van vrijwilligers wordt vooral gericht op de gezondheidszorg en maatschappelijke ondersteuning. Wat de gezondheidszorg betreft kan bijvoorbeeld gedacht worden aan palliatieve zorg en wat de maatschappelijke ondersteuning betreft, wordt in het bijzonder gedacht worden aan het verhogen van de leefbaarheid en de versterking van de sociale hulpverlening.

In de Beleidsbrief Mantelzorg en Vrijwilligerswerk (2011), verwoordt de toenmalige minister J. Bussemaker dat vrijwilligers, evenals mantelzorgers, moeten kunnen rekenen op een goed ondersteuningsaanbod die zij beschrijft in een aantal basisfuncties. De genoemde basisfuncties zijn;

- inspraak & advies;
- deskundigheidsbevordering;
- praktische hulp;
- en een makelaarsfunctie

Het tweede punt, deskundigheidsbevordering, is van belang voor het onderzoek in deze Wmo werkplaats. In de Visie Vereniging NOV (2007), wordt dit als volgt beschreven:

deskundigheidsbevordering..... het zelfoplossend vermogen van de samenleving staat centraal in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo). Dat is voor de gemeentelijke overheid niet vrijblijvend. Veel werk dat door vrijwilligers wordt verricht moet anders door betaalde krachten worden gedaan. Gemeenten hebben er belang bij dat de rol van het vrijwilligerswerk binnen de Wmo op peil blijft.....

Over de gevraagde deskundigheid van de vrijwilliger is weinig bekend. In het Beleidskader landelijke deskundigheidsbevordering vrijwilligers (2011) van VWS wordt geschreven dat het moet het gaan om deskundigheids-bevordering:

- a. op landelijk niveau,
- b. gericht op beperkte en specialistische deskundigheid en
- c. van hoge kwaliteit, zowel qua inhoud, als organisatie.

In dit beleidskader van VWS (2011), staat vermeld: om als vrijwilligersorganisaties en als vrijwilliger op adequate wijze op de terreinen gezondheidszorg en maatschappelijke ondersteuning te kunnen functioneren, specifieke vaardigheden, kennis en inzicht noodzakelijk zijn. Het gaat om inhoudelijke deskundigheid die onontbeerlijk is om de verantwoordelijkheid van vrijwilligers in de zorg en de maatschappelijke ondersteuning waar te kunnen maken. Vrijwilligers in de gezondheidszorg en de maatschappelijke ondersteuning werken immers veelal voor kwetsbare groepen in de samenleving. Voor de inzet van vrijwilligers zien we een aantal aandachtsgebieden: het geven van informatie en advies, persoonlijke raadgeving, persoonlijke verzorging, groepen begeleiden, 1 op 1 contacten.

De Wmo werkplaats Noord richt zich op de ontwikkeling van de competenties van vrijwilligers in het toegankelijk maken van de ondersteuning tot maatschappelijke participatie van mensen met beperkingen. Vrijwilligers zijn, vanwege de AWBZ-historie, vaak niet bekend met deze groep burgers en de deskundigheid om deze groep burgers adequaat te begeleiden is meestal niet aanwezig. Om in deze leemte te voorzien wordt een trainingsaanbod ontwikkeld om de deskundigheid van vrijwilligers in de omgang van mensen met psychosociale/psychische/ verstandelijke beperkingen te bevorderen (Korevaar, 2013).

Ontwikkelde producten

Er zijn een aantal modules ontwikkeld m.b.t. de inzet van vrijwilligers. Deze modules zijn ontwikkeld door Movisie, de Hogeschool Arnhem en Nijmegen en de Hanzehogeschool Groningen.

Movisie heeft in 2012 de *Toolkit competentieontwikkeling vrijwilligerswerk* gepubliceerd waarin 12 basiscompetenties beschreven staan die mensen ontwikkelen gedurende het uitvoeren van vrijwilligerswerk. De toolkit is het instrument dat organisaties helpt met competentieontwikkeling van vrijwilligers en diverse methoden biedt om deze te ontwikkelen alsmede het aan de hand van EVC (Eerder Verworven Competenties) vaststellen van reeds aanwezige talenten, kennis en vaardigheden (www.moveise.nl).

De competenties die in deze toolkit genoemd worden zijn;

* systematisch werken	* betrouwbaarheid tonen
* omgaan met tijd en tempo	* problemen oplossen
* communiceren	* veilig en gezond te werk gaan
* toepassen taal en rekenen	* samenwerken
* bijdragen aan goede werkrelaties	* incasseren
* presentatie	* al doende leren.

De training *Burgers voor Burgers* is ontwikkeld door medewerkers van de Hogeschool Arnhem en Nijmegen. Deze module is gericht op het leren toerusten van vrijwilligers, die thuis bij burgers in gesprek gaan over vragen en mogelijkheden die bijdragen aan kwaliteit van leven van die burger. Het doel is om kwaliteiten van vrijwilligers te versterken zodat zij op een passende manier met burgers in gesprek kunnen gaan (dialog), een sociaal netwerk in kaart brengen en burgers coachen om tot een actieplan te komen waarmee het netwerk versterkt wordt (www.wmowerkplaatsen.nl)

De training *Omgaan met burgers met een psychiatrische achtergrond of verstandelijke beperking* is ontwikkeld door medewerkers van de Hanzehogeschool Groningen. In deze lessenreeks krijgen vrijwilligers kennis van wat er voor nodig is om als vrijwilliger een activerend huisbezoek af te leggen bij iemand met een psychiatrische achtergrond of verstandelijke beperking. Een activerend huisbezoek behelst een eenmalig bezoek van een vrijwilliger bij een wijkbewoner met tweemaal focus. Ten eerste is het doel om mensen met

psychiatrische achtergrond of verstandelijke beperking te benaderen als bewoner van de wijk om zo vragen te inventariseren, te signaleren en te verbinden aan de juiste plek binnen de hulpverlening. Ten tweede zal – naast de inventarisatie van de behoeften van de doelgroep die input kan leveren voor de structuur van voorzieningen in de wijk - de wijkbewoner bewust gemaakt worden van de mogelijkheden tot participatie en daartoe gestimuleerd worden. In bredere zin kan deze module ook aanvullend worden gebruikt om vrijwilligers of aspirant professionals voor te bereiden op omgang - en het voeren van gesprekken - met mensen met een psychiatrische achtergrond of een licht verstandelijke beperking (www.wmowerkplaatsen.nl).

Gewenste deskundigheid.

Mede gelet op de kwetsbare groepen waarvoor en waarmee vrijwilligers vaak werken, is het van groot belang dat de deskundigheidsbevordering en de organisatie daarvan van een hoge kwaliteit is. Een belangrijk aspect daarvan is dat de deskundigheidsbevordering is afgestemd op de behoefte van de vrijwilligersorganisaties en de vrijwilligers evenals op de specifieke kenmerken van de cliënten en doelgroepen van de gezondheidszorg en de maatschappelijke ondersteuning waarvoor de vrijwilligersorganisaties en de vrijwilligers werkzaam zijn. Eén en ander dient de landelijk werkzame vrijwilligersorganisatie tot uitdrukking te brengen in een visie op deskundigheidsbevordering (VWS 2011).

Het vaststellen van de vereiste deskundigheid van vrijwilligers ligt in handen van gemeentes, instellingen en (vrijwilligers-)organisaties in de regio. In het licht van “de Kanteling”, is het van belang dat vrijwilligers evenals professionals weten wat hun rol daarbinnen zal zijn en hoe ze deze tot hun recht kunnen laten komen.

2. Doel onderzoek

Het doel van het onderzoek is: *Het ontwikkelen van een training voor vrijwilligers waarin de vereiste deskundigheid voor het adequaat ondersteunen van mensen met beperkingen tot maatschappelijke participatie, centraal staat.*

Om één en ander te onderzoeken worden een aantal deelvragen in fasen geformuleerd;

Voorafgaande aan de training;

1. Over welke vrijwilliger spreken we als we het hebben over het inzetten van vrijwilligers in de Wmo praktijk?
2. Welke deskundigheid heeft deze vrijwilliger nodig?
3. Op welke wijze kan de vrijwilliger zich deze deskundigheid eigen maken in theorie en praktijk?

Na afloop van de training

4. Wat is het resultaat van de training voor de deskundigheid van de vrijwilligers vanuit het perspectief van de vrijwilligers, burgers en professionals?
5. Welke deskundigheid is nog onvoldoende ontwikkeld?

Fasen in onderzoek

Om de deelvragen uit te voeren bestaat het onderzoek uit verschillende fasen.

Fase 1.

Het in gesprek gaan met gemeentes, vrijwilligersorganisaties en hulpverleningsorganisaties om te inventariseren welke deskundigheid men van vrijwilligers wenst. Daarbij wordt ook de vraag gesteld over welke vrijwilliger we in het kader van de Wmo praktijk spreken. Naast de gesprekken wordt een literatuuronderzoek verricht.

Fase 2.

De uitkomsten van de gesprekken en literatuur vormen zijn de input voor het ontwikkelen van een cursus. De cursus zal vanuit de Wmo-werkplaats ontwikkeld en uitgevoerd gaan worden.

Fase 3.

De cursus zal op diverse plekken in Noord-Nederland verzorgd worden. Gedurende de cursus wordt er een eerste meting van eigen kennis, vaardigheden en inzet gedaan (0-meting), een aantal weken na de cursus een 2^e meting en tenslotte na 5 maanden een laatste meting.

Fase 4.

Het evalueren van de cursus met de vrijwilligers, burgers en professionals. Er zal onderzocht worden in hoeverre de vrijwilliger met de opgedane kennis, vaardigheden en houding voldoende toegerust is om te werken met de kwetsbare groepen en op welke gebieden verdere deskundigheidsbevordering geadviseerd wordt.

Fase 5.

Het beschrijven van de uitkomsten en het samenstellen van een opleidingsmodule.

De cursus is een succes indien;

Inhoud:

- De inhoud van de cursus concreet, bruikbaar en duidelijk is voor vrijwilligers ;
- tegemoet komt aan de vaardigheden, kennis en attitude zoals verwacht door organisaties die vrijwilligers inzetten;

Uitvoering:

- aansluit bij de rol van de vrijwilliger in de Wmo en lokale organisaties (vrijwilligerscentrales, organisaties die intensief samenwerken met vrijwilligers, gemeenten e.a.)
- vrijwilligers in staat stelt naar tevredenheid van zichzelf en de ander te werken binnen de gestelde kaders;
- aansluit bij de vraag van de burger.

3. Planning van het onderzoek.

Voor 1 november 2014 zijn de volgende resultaten behaald:

- Literatuurstudie over de inzet van vrijwilligers in de Wmo praktijk;
- Gesprekken met vrijwilligersorganisaties, gemeenten en instellingen over de gevraagde competenties van de vrijwilligers.
- Concept handleidingen en onderwijsmateriaal voor scholingsmodule voor vrijwilligers;
- Uitvoeren scholingsmodule voor vrijwilligers (groep 1).
- Een onderzoeksrapport van de resultaten van deze Wmo-praktijk
- Een rapport van deze Wmo-praktijk over de benodigde competenties voor vrijwilligers;

Voor 1 november 2015 zijn de volgende resultaten behaald:

- Uitvoeren scholingsmodule voor vrijwilligers (groep 2).
- Scholingsmodule is geëvalueerd en bijgesteld (groep 1 en 2);
- Definitieve handleidingen en onderwijsmateriaal voor scholingsmodule is gereed;
- Scholingsmodule is opgenomen in de curricula van de relevante, initiële hbo-opleidingen;
- De resultaten van deze praktijk zijn op een regionale eindconferentie gepresenteerd;

4. Literatuurlijst

Anonymous (p.m.). *Vrijwilligersbeleid*. Geraadpleegd op de website van Invoering Wmo: <http://www.invoeringwmo.nl/onderwerpen/vrijwilligersbeleid>.

Biene M. van & Veld A. de (2012) *Burgers voor burgers*. Nijmegen: Hogeschool Arnhem Nijmegen. Geraadpleegd op de website van Wmowerkplaatsen: <http://www.wmowerkplaatsen.nl/burgers-voor-burgers>.

Bos A. van der & Meulen S. (2012). *Omgaan met burgers met een psychiatrische achtergrond of verstandelijke beperking. Introductie voor vrijwilligers*. Groningen: Hanzehogeschool. Geraadpleegd op de website van Wmowerkplaatsen: <http://www.wmowerkplaatsen.nl/omgaan-met-burgers-met-een-psychiatrische-achtergrond-verstandelijke-beperking>.

Hofman E. (2012) *Toolkit competentieontwikkeling vrijwilligerswerk*. Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op de website van Movisie: <http://www.movisie.nl/publicaties/toolkit-competentieontwikkeling-vrijwilligerswerk>.

Korevaar L. (2013) *PROJECT WMO-WERKPLAATS NOORD. Aanvraagformulier Wmo werkplaats Noord*. Groningen: Hanzehogeschool.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2007). Voor Elkaar Beleidsbrief Mantelzorg en Vrijwilligerswerk 2008 – 2011. Den Haag 2007.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2010). Welzijn Nieuwe Stijl. Den Haag: 2010.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2011). *Beleidskader landelijke deskundigheidsbevordering vrijwilligers*. Den Haag 2011.

Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (2007). *Vrijwilligers, de trots van elke gemeente*.